

Melpo Axioti

Uit *To spíti mou* – 'Mijn huis', blz. 9-13 (vertaling Hero Hokwerda)

[Schrijver, dichter en vertaalster Melpo Axioti (1905-1973) is geboren en opgegroeid op het eiland Mykonos (waar een buste aan haar herinnert). Vanaf 1930 woonde zij in Athene; in 1936 trad zij toe tot de communistische partij en in oorlogstijd schreef zij voor de illegale pers. In 1947 zocht zij haar toevlucht in Frankrijk, waar zij in 1950 wegens haar politieke activiteiten uitgezet werd. Sindsdien leefde zij in Oostbloklanden als Polen en Oost-Duitsland; in Oost-Berlijn doceerde zij van 1958-64 Nieuwgriekse taal- en letterkunde aan de Humboldt-Universiteit. In 1964 keerde zij naar Griekenland terug.

Zowel in haar poëzie als in haar proza, sinds de jaren dertig, behoort zij tot de stroming van het modernisme, met prozawerken als *Moeilijke nachten* (1938) en *Zullen we gaan dansen, Maria* (1940). Daarna volgde een periode met "geëngageerd" proza, in de socialistisch-realistische lijn, en vervolgens een derde periode, waarin zij naar haar modernistische oorsprongen terugkeerde, met als belangrijkste werk *Ons huis* (*To spíti mas*, 1965).

Ons huis is geschreven (en deels in Griekse tijdschriften gepubliceerd) vanaf 1958, toen zij nog in Oost-Berlijn zat; als boek is het in 1965, na haar terugkeer uit ballingschap, verschenen in Athene.

De 'vertelling' (zoals de aanduiding op de titelpagina in 1965 luidde) vormt een literaire terugkeer naar het eiland Mykonos (aan het slot gevolgd door de werkelijke terugkeer van de vertellerschrijfster naar Griekenland) zoals de schrijfster zich het eiland herinnerde uit de eerste helft van de vorige eeuw, maar door het inlassen van diverse documenten, brieven e.d. enkele eeuwen verder teruggaand in het verleden. Onder andere door de inlassing van zulke documenten, en door de aanwezigheid van de figuur van Kadmo als vertelster (een 'persona' van de schrijfster), die 'zelf-referentieel' schrijft over het schrijven van dit boek, is *Ons huis* tegelijk ook een terugkeer naar het literaire, modernistische zelf van de schrijfster uit haar eerste periode.

Alles bij elkaar gaat het hier nog grotendeels om het pre-toeristische Mykonos. Wel is er sprake van 'reizigers' die het eiland bezoeken, maar dat was iets heel anders dan de latere 'toeristen'. Pas op het eind van het boek is sprake van het toerisme dat in de jaren twintig en vooral dertig de Griekse eilanden begon te ontdekken (met Mykonos zo'n beetje als eerste) en dat dit eiland zo'n metamorfose zou doen ondergaan. (Noot vertaler)]

Toen een ingenieur uit de hoofdstad voor de eerste keer in zijn leven op dat eiland kwam, kende hij het al van een aantal zaken. Van de landkaart, van een paar architectonische tekeningen en wat mislukte foto's, van beschrijvingen van dode buitenlandse reizigers en van een zekere Stamatina, die als kamermeisje bij hen thuis gediend had en almaar verzuchtte: 'Ach, kon ik nog maar een keer op dat eiland van me zijn... maar het is immers zo ver weg...'

Alles bij elkaar was het een nacht varen van Piraeus.

De ingenieur was nog heel jong, die dag dat hij bij dageraad, onder het geroep van de schippers, van de lijnboot overstapte in de deinende sloepen. Kleine en grote roeiboten, sommige als holle notendoppen en andere als kaarsrechte zeemeerminnen, omringden van voor- tot achtersteven de buik van het schip en leverden felle strijd welke als eerste de mensen aan land zou mogen brengen, maar die dag bleek de ingenieur de enige passagier te zijn. Zijn roeiboort voer voorop en alle andere kwamen er leeg achteraan, als een pantserschip dat zegevierend uit de strijd terugkeerde met de vloot achter zich aan. Hier en daar vlogen een paar meeuwen langs de wal. Een man op blote voeten rolde met handen en voeten een leeg wijnavat over de kade. In een afgemeerde kaïk werd een varken geladen, dat hartverscheurend

gilde. En vanaf de reling riep een jongen, alsof hij het tegen de hemel had, met zijn blikken roefhoorn in de hoogte aldoor: 'Moet er nog iemand naar Delos? We vertrekken!' Dat was alle verkeer in de haven toen de ingenieur er voor de eerste keer kwam.

Juist op dat ogenblik kwam uit een smal straatje een reusachtige, lange en dikke man de kade opgelopen, met twee meisjes die om hem heen voortstapten en zijn overjas, een zwarte wandelstok en een grijze paraplu droegen. Ze liepen naar de kaïk die klaarlag om uit te varen, de dikke heer stapte aan boord en de kaïkschippers staken beschermend hun handen uit om hem niet in het water te laten glippen, de kinderen droegen zijn spullen over om in de kaïk te leggen, hij nam plaats op een stoel die op het dek klaarstond bij het roefje, en toen hief de heer, bij het zien van de meisjes die voor hem op de kade stonden, zijn wandelstok in de hoogte en begon: 'Sapfo en Leto...'

Maar al die dingen waren zo snel gegaan dat de geest en de ogen van de ingenieur niet zo gauw hadden kunnen meebewegen om tegelijk te zien, te horen en te voelen wat er om hem heen gebeurde. Maar de schipper van zijn sloep, die tevens kruier was en hem met zijn bagage naar het huis bracht waar hij zou verblijven, zei snel en zonder dat hem iets gevraagd was: 'Dat was meneer de conservator, en die kinderen zijn van hem.'

'Sapfo en Leto,' zei de ingenieur fluisterend, toen de twee meisjes juist voorbijliepen en in het straatje verdwenen.

'Jawel, baas, Sapfo en Leto,' antwoordde de kruier weer zonder dat hem iets gevraagd was. 'Meneer de conservator heeft met al dat marmerwerk van doen, moet je weten, hij zit er met zijn handen aan in de museums, Ze zeggen ook dat zijn familie nog uit die tijd stamt, daarom geeft hij zijn kinderen ook antieke namen, om de lijn voort te zetten; los van die twee meisjes zijn er ook nog Hesperos, Ion, Phoibos, Nikias en Perikles – die laatste is de benjamin en wordt ook wel Periklakis genoemd.'

Toen waren ze bij het huis waar ze naar op weg waren. De ingenieur haalde geld te voorschijn en betaalde de man. Deze bekeek het geld in zijn handpalm, fronste zijn wenkbrauwen, hield zijn hand dicht bij de ingenieur om hem goed te laten zien en zei: 'Baas, je geeft me te veel, daarvoor heb ik niet genoeg hoeven doen.'

Maar aangezien de ingenieur er niets van wilde weten hem minder te geven, pakte de man een anjertje dat hij achter zijn oor gestoken had, onder de rand van zijn pet, en gaf hem dat.

'Alsjeblieft, baas,' zei hij, 'dit gaat je geluk brengen. Dat je maar een goed verblijf op ons eiland mag hebben.'

De ingenieur bleef langer op dat eiland dan hij van plan was. En hij zag veel dingen die hij niet van de kaarten en tekeningen had opgestoken, en ook niet van de foto's of de beschrijvingen van buitenlandse reizigers. Het enige wat hem juister dan al het andere toescheen, was de verzuchting van die Stamatina toen ze zei: 'Ach, kon ik nog maar een keer op dat eiland van me zijn... maar het is immers zo ver weg...' Dat mocht dan niet kloppen met de mijlen op de kaart, maar het paste wel bij het leven. Haar verlangen maakte de wereld groter en haar ziel dijde uit om haar eiland terug te vinden, maar dat raakte als een ongrijpbare droom steeds verder verwijderd ten gevolge van de armoede.

Klein was dit eiland, niets bijzonders, een stukje vaderland. Een rotseiland in zee te midden van de golven. De grote faam ervan, die tot alle buitenlanders tot aan de einden der aarde was doorgedrongen, waren zijn kerken. Men had ze geteld en was om en nabij op

evenveel uitgekomen als de dagen van het jaar, wat neerkomt op ongeveer één op elke dozijn inwoners van de plaatselijke bevolking; maar wat de vreemdelingen niet weten is, dat deze kerken wijgeschenken zijn van mensen die strijd met de zee geleverd hebben. Er zijn kerken van elk postuur, bescheiden of beroemd. De kerk van de Metropolis, de Heilige Maagd van de Put genaamd omdat haar put zich ín de altaaruimte bevindt, met een reusachtige plataan die haar koepel beschut; twee grote kloosters, het ene vol nonnen, het andere vol monniken; de Heilige Loukás, die door gestudeerde architecten bewonderd wordt terwijl ze door een plaatselijk metselaartje gebouwd is, omdat de mensen hun doden ergens kwijt moesten; de Heilige Maagd bij de Zijpoort, opgericht in de burcht bij de havenmonding, waar nu alle schilders op af komen snellen om er schilderijen van te maken, terwijl in die tijd ver terug onder de Turkse overheersing de plaatselijke branderkapiteins de Heilige Maagd als bastion gebruikten voor hun branderschepen; de Heilige Maagd van de Ruiterij, de Heilige Maagd de Weggestopte, de Vrouwe van de Engelen; kerken waar altijd diensten gehouden worden en kerken met maar één keer in het jaar, op de dag van de heilige aan wie ze toebehoort, en een paar andere schuilkerken achter huizen, waar het huisgezin de hele zorg op zich neemt en als het wil de beenderen van zijn voorouders begraaft. Maar er zijn ook eenzame kapelletjes die in hun lange leven op zeker ogenblik van bestemming veranderd zijn. Hoe zou de vreemdeling-passant zich kunnen indenken dat in deze Heilige Elia, die vroeger buiten de muren van de burcht stond, de grote vergadering van popes en volk plaatsgevonden heeft, meteen na de dood van de laatste Venetiaanse goeverneur, Simon Ioustinianós, en dat ze daar de vreemde regering buiten werking gesteld hebben en plaatselijke mensen benoemd, om sindsdien het eiland zonder vreemdeling te laten regeren. Dat is nu drieënhalve eeuw het geval.

1615 oktober de 8ste, Mykonos

[volgt ruim een bladzij met de tekst van het desbetreffende document]